

ских корисника дроге, рутине инјектирања и видове ризичног окружења, како физичког, тако и социјалног.

Аутор је посебну пажњу посветио проблематици могућности даље примене резултата проучавања ризика од HIV-а и HCV-а међу поменутом популацијом у смислу социокултурне димензије превенције ширења обољења која узрокују ти вируси. Наиме, након што је пракса интравенског коришћења дроге представљена у најбољем етнографском маниру, изнето је мишљење да – ако већ различити видови друштвене контроле и принуде нису успели да искорене ту праксу – упознавање са њом треба да буде искоришћено управо у сврху покушаја смањења штете од ње. Болести које се преносе крвљу, а од којих неупоредиво већи ризик прети онима који свакодневно долазе у незаштићен и медицински неконтролисан додир са својом и са туђом крвљу, не погађају само такве особе. Њихова мета може да буде практично било ко, а да би се сузио социјално епидемиолошки простор за преношење тих болести, потребно је спровести мере превенције управо међу припадницима оних друштвених група који су им најизложенији услед својих навика.

Са друге стране, како су показала слична истраживања у свету – и то, како у земљама трећег света, тако и у земљама у транзицији и у развијеним земљама – такве мере показале су се као изузетно неуспешне уколико су бивале засноване искључиво на епидемиолошким, односно медицинским агендама, уопште. Одређене резултате дале су тек оне акције које су биле засноване на социокултурном упознавању са

идејама, понашањем и навикама припадника вулнерабилних популација.

Одатле, истраживања др Жикића не само што представљају пионирски подухват у домаћој науци, у дословном смислу, када је у питању епидемиолошка тематика уопште, а посебно проблем AIDS-а, већ представљају и допринос у смислу тога што антрополошким увођењем у свет интравенских корисника дроге и упознавањем са оним елементима њихове праксе који су ризични на ширење крвно преносивих болести указују на социокултурну димензију проблема чије разумевање представља услов *sine qua non* за функционално бављење тим ризиком.

Данијел Синани

Иван Ковачевић, *Традиција модерног. Прилози историји савремене антропологије, Етнолошка библиотека, књ. 20. Београд, 2006. 156. стр.*

Књига *Традиција модерног* изашла је као двадесета књига "Етнолошке библиотеке" Као и прва књига ове едиције, покренуте пре пуних пет година, резултат је антрополошких проучавања проф. др Ивана Ковачевића. У овој, иначе, седмој ауторској књизи у оквиру "Етнолошке библиотеке", разматране су три тематске целине: постмодернистички удари на америчку антропологију, антропологизација српске етнологије и релације српске и америчке етнографије.

Критика постмодернизма започиње у првом поглављу књиге под насловом *10 антитеза једном постизму у антропологији* и изнесена је кроз сублимиране ставове који обрађују однос према етнографији, негирају теоријски карактер "теорије етнографије", указују на постмодернистичку немоћ према социологи-

ји, идеолошку основу постмодернизма и одређују антропологију антропологије у светлу широко дефинисаног антрополошког језгра.

Друго поглавље под насловом *Индивидуална антропологија или антрополог као лични гуслар* говори о индивидуализацији коју врши постмодерна/посткултурна антропологија окрећући се проучавању појединца, чиме се губе границе према аплицираној индивидуалној психологији, са једне стране, и најобичнијој биографској књижевности са друге стране. Индивидуализација етнографског рада довела је до примера, наводи Ковачевић, да нема границе између било чије аутобиографије и "етнографије" коју антрополог/иња ствара у разговору са сопственом слушкињом. На тај начин, било чија прича о самом себи или сви досијеји створени на психијатријским сеансама постају антропологија, коју само треба обнародовати и стећи антрополошка научна звања. Српска традиција гуслања тј. стварање десетерачке биографије по наруџбини, могло би постати легитимни део постмодернистичке етнографије уколико научне установе своје критеријуме уприличе десцијентификованом, постмодернистичком, етнографском нивоу америчке антропологије.

Српска етнологија у другој половини двадесетог века, сматра Ковачевић, прошла је кроз фазу примитивизације, праћену методолошким незнањем и неумећем обављања научне делатности. Аутоетнографија у облику "слика из живота мога села", настала на деветнаестовековним постулатима, којима је већ након Првог светског рата измакла базична друштвена функција, антиципира постмодернистичку аутоетнографију

насталу упливом неантрополошких и не-научних идеја у америчку антропологију.

Сличности српске етнологије и америчке етнографије предмет су детаљне анализе у најобимнијем поглављу књиге под насловом *Нативна етнографија и етнографија другог у посети српском селу*. Овде Ковачевић пореди две етнографије које су настале у исто време, и на истом простору, као резултат етнографског рада америчког аутора (Ц. М. Халперн) и српских етнографиња (С. Кнежевић и М. Јовановић). Анализирајући едукативне процесе формирања америчких и српских етнографа, затим циљеве који су постављени у писању монографија о Орашцу и Јарменовцима, начине, односно методе који су коришћени у етнографском раду, до поређења резултата који су садржани у књигама, аутор закључује да се ради о монографијама истог домета и квалитета, којима се могу упутити све замерке које се, иначе, упућују таквим етнографским писањима. Посебно је обрађена пажња на етнографски презент који је присутан у етнографијама Орашца и Јарменоваца, у светлу Фабијанове критике оваквог начина писања, са одређеним отклоном према пуној оправданости такве критике уопште. Констатовање одсуства разлике у писању нативног етнографа и етнографа који је дошао са стране доводи, на конкретном примеру, у питање, ту, често потезану дистинкцију, истичући, поред тога, у први план едукацију и методолошку (не)спрему као узрок који доводи до ситуације да антрополог пише полулитерарне етнографије уместо да антрополошки проучава феномене.

Закључујући поређење америчке и нативне етнографије шумедијског села, Ковачевић шири разматрање на значај свеукупне етнографије прављене како у Америци и Србији, тако и широм света, после критика изнетих у и око *Writing*

Culture, као и на смешно/тужне облике постмодернистичке етнографије (мултивокалну етнографију, аутоетнографију, антропологове рефлексивне белешке, драмску етнографију и сл.). Релевантним се чини закључак да све облике етнографије треба посматрати као историјске изворе, и кроз критику извора долазити до потребних података, актуалне етнографске податке стварати само када су потребни за анализу неког феномена, док писање етнографске прозе треба оставити аутсајдерима и аматерима.

Антропологизација српске етнологије предмет је дела под насловом *Српска етнологија/антропологија*, састављеног од три поглавља. У првом се кроз преглед развита и друштвене функције науке приказују оснивање етнологије као академске дисциплине, њена стагнација и регресија током средишњег дела двадестог века, условљена нестанком околности које су детерминисале "науку о народу" и њена антропологизација која се одвила током последње четвртине прошлог века. Једна антрополошка тема (наоко само једна од више хиљада тема сличног нивоа), одиграла је значајну улогу у процесу антропологизације етнологије у Србији. Ради се о проучавању обреда прелаза, које је кроз примену ван Генепове теорије *rite de passage* довело и до упознавања са британском рецепцијом структурализма (Е. Лич, В. Тарнер и М. Даглас), апликативније и лакше прихватљиво од компликоване и заплетене мисли Клода Леви-Строса. Десетак радова о обредима прелаза је српску етнологију дефинитивно одвојило од наивног реализма, који изједначава научно обаја-

шњење за етноеспликацијом и довело до раскида са паничним бележењем "традиције која нестаје". У посебном одељку аутор показује зашто се антропологизација етнологије није могла остварити кроз антропологију замишљену као "науку о Човеку" која се у својој "општини" перпетуирала око једног јединог питања: "Шта је човек и које су његове границе и могућности?".

У последњем поглављу књиге аутор показује како је развој модерне информационе технологије, пре свега интернета, омогућио да се превазилазе различите (не)могућности изазване свеколиком разликом у моћи појединих научних заједница. Наиме, док су амерички антрополози били у прилици да проучавајући цео свет, проучавају и Србију – реципрочна могућност није постојала. Развитком брзог допремања великог броја информација о америчкој култури, отварају се бројне могућности проучавања Америке од стране заинтересованих српских аутора, као и многих других локација на планети, изостављајући само један мањи број тема, које изискују директно теренско прикупљање података у социјалном и културном контексту.

Значај дела *Трдиција модерног* је вишеструк – почев од чињенице да представља прву обимнију студију домаће антрополошке продукције која експлицитно полемиче са постмодернистичком "традицијом" у антропологији, преко чињенице да нуди детаљну елаборацију процеса развоја/промене етнологичке/антрополошке науке код нас, до разматрања могућности ангажовања српске антрополошке заједнице у бављењу темама и проблемима који су јој, до скоро, били ван домаћаја.

Свеукупно, књига Ивана Ковачевића *Традиција модерног* доноси неколико закључака. Први се односи на окончаност антропологизације српске етнологије ко-

ја је започела око 1975. године; други – на непомирљивост антропологије и постмодернизма; трећи – на начине употребе "старе етнографије" и, на крају, на могућност тематске глобализације српске антропо-

логије. Сви ови закључци могу бити релевантни путокази даљег развоја антропологије у Србији.

Данијел Синани